Zabytki techniki

Stare fabryki, młyny, kuźnie, wieże ciśnień. Czas ich świetności już minął, ale pozostają świadkami dawnej myśli technicznej i dziejów miejscowości. Nie wszystkie są dostępne do zwiedzania, ale nieustannie fascynują i zachęcają, by poznawać ich tajemnice.

Zanim na dobre rozwinęła się mechanizacja większość prac wykonywano przy pomocy prostych narzędzi. Pamiątką tamtych czasów są elementy warsztatów różnych rzemieślników: szewca, zduna, rymarza czy stolarza, które zgromadzono w Kórnickim Wehikule Czasu. Zabytkowe warsztaty stolarskie prezentowane są w Izbie Regionalnej Ziemi Goślińskiej oraz Swarzędzkim Centrum Historii i Sztuki. Swarzędz jako miasto stolarzy może się też pochwalić budynkiem dawnego Rzemieślniczego Pawilonu Meblowego, który powstał jako pawilon ekspozycyjny na targi meblowe i do dziś pełni podobną funkcję. Z czasem pojawiły się tak skomplikowane urządzenia jak wagi i przyrządy metrologiczne, prezentowane w Muzeum Wag i Miar w Sadach.

Na wsi

Spośród gości Pałacu w Rogalinie mało kto zdaje sobie sprawę z istnienia gospodarczego zaplecza rezydencji Raczyńskich. Mowa o historycznych zabudowaniach Majątku Rogalin. Zabytkowy folwark oferuje grupom zorganizowanym zwiedzanie oraz organizację imprez w okazałym spichlerzu. W Wierzonce znajduje się historyczny folwark założony przez rodzinę von Treskov z zachowanymi zabudowaniami gospodarczymi (stajnie, obory, gorzelnia) oraz dworem i oficyną. Kolejny folwark, w Objezierzu, warto odwiedzić przede wszystkim ze względu na murowany spichlerz. Jego pięknie zdobione ściany szczytowe przypominają fasadę romańskiego kościoła. Zabytki techniki wiejskiej przetrwały też w Owińskach (dawny browar) oraz w Golęczewie – niemieckiej wsi wzorcowej. Wędrując szlakiem tamtejszego questu można zobaczyć dawną piekarnię, budynek obok szkoły – dawny warsztat tkacki, zbudowany na kształt domów łużyckich, oraz sztuczne wzniesienie – pamiątkę po wiatraku. W Kórniku przetrwała stuletnia Kuźnia na Piaskach, gdzie niekiedy odbywają się pokazy pracy kowala.

Wieże ciśnień

Choć nie pełnią już swej pierwotnej roli, wieże ciśnień pozostały charakterystycznym elementem krajobrazu wielu miast. Takimi dominantami architektonicznymi są choćby wieża w Buku czy zaprojektowana przez Xavera Geislera wieża w Swarzędzu. Na liście jego projektów znalazły się też wieża w Śremie i jej bliźniaczy odpowiednik w Kościanie, architekturą nawiązujące do londyńskiego Tower Bridge. Ciekawą formą bez ścian bocznych wyróżnia się wieża w obrębie folwarku w Objezierzu. W Biedrusku wieża ciśnień przeszła niedawno gruntowną modernizację, podczas której odnowiono oryginalny mechanizm czterostronnego zegara. Udana rewitalizacja zaowocowała zwycięstwem w ogólnopolskim konkursie Zabytek Zadbany.

Niezły młyn

Drewniany działający młyn wodny to dziś prawdziwa rzadkość. Takim unikatem jest Łysy Młyn koło Biedruska, który obecnie funkcjonuje jako Ośrodek Edukacji Leśnej. Po dawnym młynie w Wierzenicy (niegdyś również fabryce… musztardy!) pozostały ruiny, natomiast jego wyposażenie trafiło do Wielkopolskiego Parku Etnograficznego w Dziekanowicach. W Obornikach warto zobaczyć Młyn Dahlmanna przypominający warowną twierdzę. Wnętrza, w których znalazła się restauracja Kuchnia & Strych, docelowo mają pomieścić hotel i salę koncertową. W Murowanej Goślinie młyn na Trojance jest popularnym miejscem spacerów. Zdecydowanie trudniej dotrzeć do tajemniczych ruin Ruks-Młyna w lesie w rejonie ujścia Samicy Kierskiej do Warty. Zanim ziarno trafi do młyna trzeba je wcześniej przechować – i do tego służyły olbrzymie elewatory zbożowe w Czerwonaku, obok których zachowały się pozostałości nadwarciańskiego portu.

Fabryki sprzed lat

Do najbardziej spektakularnych zabytków techniki należą fabryki. Z biegiem lat najczęściej zmieniały swoją pierwotną funkcję, jak dawna Fabryka Wyrobów Słodowych i Cukierniczych "Malto" w Śremie przejęta później przez Spółdzielnię Inwalidów Warta. W Mosinie zakład Stefana Kałamajskiego, czyli farbiarnia Barwa zyskał niedawno drugie życie jako dyskont. Przy rynku stoi dawny hotel i restauracja, gdzie funkcjonują dziś punkty usługowe Galerii Szwalnia, której nazwa pochodzi od wieloletniej działalności zakładu krawieckiego. Na Lubońskim Szlaku Architektury Przemysłowej

uwagę przykuwa hala zaprojektowana przez znamienitego Hansa Poelziga. Monumentalny obiekt zachował zarówno swój pierwotny charakter, jak i funkcję przemysłową. Wśród pozostałych obiektów szlaku wyróżniają się imponujące budynki dawnej fabryki drożdży, przypominające średniowieczny zamek i katedrę. Nie mniej interesujące wydają się osiedla przyfabryczne, których architektura przywodzi na myśl krajobrazy Łodzi czy Śląska. Prawdziwą perełką jest Park Siewcy i rozplanowane wokół niego osiedle domów przeznaczonych dla kadry zarządzającej miejscowej fabryki chemicznej. Luboński szlak można zwiedzać samodzielnie, korzystając z tablic edukacyjnych oraz aplikacji, ale najlepiej wybrać się na jedną z cyklicznych wycieczek z przewodnikiem, które są rzadką okazją, by zajrzeć do środka zabytkowych fabryk.

Piotr Basiński

Poznańska Lokalna Organizacja Turystyczna